

UDK 27-472-475-053.5

Pregledni članak

Primljeno 05/08

ŽUPNA KATEHEZA KAO OBLIK PASTORALNE SKRBI O UČENICIMA NIŽIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE U ŽUPNOJ ZAJEDNICI

Josip ŠIMUNOVIĆ, Zagreb

Sažetak

Autor u članku promišlja o župnoj katehezi kao obliku pastoralne skrbi o učenicima nižih razreda osnovne škole koju župna zajednica tim adresatima pruža ili bi trebala pružati. Učenici nižih razreda nalaze se u životnom razdoblju koje nazivamo djetinjstvo. Djetinjstvo u čovjekovu osobnost utiskuje obilježja koja on nosi sa sobom tijekom cijeloga života. Djetinjstvo je razdoblje novih djetetovih socijalizacija. Nakon dječjeg vrtića, dolazi škola, razne institucije koje nude izvanškolske aktivnosti i župna zajednica. Djetinjstvo treba shvatiti kao odlučujući trenutak za budućnost vjere. Upravo u tom odlučujućem trenutku župna zajednica želi i može dati svoj doprinos učeniku na putu njegova tjelesnog, emocionalnog, psihičkog i vjerskog sazrijevanja. Zadaća je župne zajednice istodobno praćenje mladog čovjeka na putu razvoja u cjelovitu osobu. Ta osoba u pojedinim životnim trenucima može dati odgovor na pitanja: što znači biti vjernik kršćanin, što znači biti odgovoran za svoju župnu zajednicu i njezin rast.

Prvi dio članka govori o učenicima nižih razreda kao adresatima župne kateheze i pastoralne skrbi u župnoj zajednici.

Drugi dio članka pretresa mogućnosti župne kateheze učenika nižih razreda u župnoj zajednici.

Treći dio donosi elemente ostvarivanja župne kateheze učenika nižih razreda u smislu cjeloživotnog rasta u vjeri i u smislu aktivne integracije u život same župne zajednice.

Ključne riječi: župna zajednica, učenici nižih razreda osnovne škole, kateheza učenika nižih razreda, pastoralna skrb.

Uvod

Župna zajednica kao bazična struktura Crkve, prema određenoj mjesnoj, ali i sveopćoj Crkvi, nastoji pružati razne oblike pastoralne skrbi vjernicima koji su njezini članovi. Pastoralna skrb župne zajednice usmjerena je prema svim kategorijama vjernika i prema vjernicima svih životnih dobi.

U ovom članku ograničavamo se samo na učenike nižih razreda osnovne škole, odnosno na članove župne zajednice i na elemente župne kateheze koja je usmjerena na pastoral te dobne skupine.¹ Župna kateheza kao dio evangelizacije ne ostvaruje se samo u općepriznatim i prihvaćenim oblicima sakramentalne kateheze, tj. pripreve za euharistiju i potvrdu² nego i drugim dobnim ili interesnim katehetskim okupljanjima.

Govorimo o učenicima od prvoga do četvrtog razreda osnovne škole. Već ova konstatacija otkriva više toga o ostvarenju i pružanju pastoralne skrbi župne zajednice upravo toj skupini mladih vjernika. Takvi se učenici nalaze u specifičnim životnim i vjerskim okolnostima. U današnjem se pastoralu, kao i u pastoralno-katehetskim aktivnostima, premalo vodi briga o toj životnoj dobi. Krivica se može tražiti i u župnoj zajednici koja ne pruža dovoljnu pastoralnu skrb učenicima nižih razreda. Odgovornost leži i na roditeljima koji ne vode brigu o aktivnijem uključenju njihove djece u život župne zajednice. Iznimka je pastoralna skrb i jednogodišnji katehetski rad s prvopričesnicima koje prakticiraju župne zajednice radi pripremanja učenika za sakrament euharistije. Ovdje, nažalost, valja istaknuti da mali broj župnih zajednica organizira razne oblike katehetskih susreta, pa tako i pastoralne skrbi za učenike nižih razreda.

Kad analiziramo pastoralnu skrb koju župna zajednica pruža učenicima nižih razreda, važno je prije svega dobro poznavati adresate. Učenici nižih razreda nalaze se u životnom razdoblju koje nazivamo djetinjstvo. Upravo djetinjstvo u čovjekovu osobnost upisuje obilježja koja on nosi tijekom cijeloga života. U toj dobi »postoji veća otvorenost za mogućnost dragocjenog rada bilo na izgradnji Crkve bilo na humanizaciji društva«³. Izgradnja Crkve i iz-

¹ Odabirom govora o župnoj katehezi učenika nižih razreda osnovne škole ne bismo htjeli unijeti nejasnoću u postojeću katehetsku terminologiju koja priznaje i prihvaća termin kateheza životnih dobi u okviru kojega postoji kateheza djece, predadolescenata, adolescenata, mladih, odraslih, starijih i osoba s teškoćama u razvoju. Uzimamo si slobodu ovim terminom posebno naglasiti da će u promišljanju biti riječ o župnoj katehezi samo učenika nižih razreda koji su jedni od adresata kateheze točno određene životne dobi.

² Usp. Bernd LUTZ, *Katechese in der Gemeinde*, u: Gottfried BITTER – Rudolf ENGLERT – Gabriele MILLER – Karl Ernst NIPKOW (ur.), *Neues Handbuch religionspädagogischer Grundbegriffe*, München, 2002., 305.

³ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, ²1997., br. 47 (dalje: CL).

gradnja župne zajednice, kao i humanizacija društva na način osobnoga, življenoga iskustva vjere, neizravno je ugrađena u glavnu svrhu župne kateheze. Ta svrha župne kateheze jest »što cjelovitije i što dublje uvođenje (inicijacija) u osobno iskustvo vjere, koja se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj vjerničkoj zajednici«⁴. Ono što učenici konkretno nauče u župnoj zajednici na župnoj katehezi nastojat će, potpomognuti pastoralnim vodstvom svećenika, redovnica i kateheta-vjernika laika, usvojiti za svoj vlastiti život i životne situacije. Kod svih vjernika uključenih u dobne katehetske ili interesne skupine – žive vjerničke krugove, a početno već i kod učenika nižih razreda, mora biti nazočno izgrađivanje župne zajednice, ali i društva u kojem žive i djeluju. Tko je vjernik u župnoj zajednici, on je vjernik i u društvu i u svim njegovim strukturama. Nema mjesta za dvostruki život ili dvostruki moral.

Članak želi dati doprinos tome da župna kateheza, kao svojevrsna pastoralna skrb o vjernicima, izraziti je nađe svoje mjesto u župnoj zajednici. Upravo se stoga u ovom članku pozornost posvećuje pastoralnoj skrbi učenika nižih razreda unutar župnog ambijenta. O toj skupini vjernika nedovoljno se promišlja i piše u pastoralno-katehetskim krugovima. Ipak, malo je više prisutan govor o prvopričesničkoj katehetskoj skupini, ali još uvijek nedostatan za tu vrlo važnu skupinu vjernika.

Kateheza učenika nižih razreda u župnoj zajednici ne događa se na račun vjeronauka u školi ili obrnuto. Vjeronauk u školi i župna kateheza dvije su kompaktne i komplementarne cjeline vjerskog odgoja i obrazovanja čovjeka u svim njegovim dimenzijama. *Opći direktorij za katehezu* to potvrđuje riječima: »Zbog različitih razloga dijete danas, možda više nego jučer, traži puno poštivanje i pomoć u svojim potrebama za ljudski i duhovni rast, pa i putem kateheze koja djeci kršćanima nikada ne smije biti uskraćena.«⁵

1. Učenici nižih razreda kao adresati župne kateheze i oblika pastoralne skrbi u župnoj zajednici

Sve se više uviđa potreba cjelovitijeg razmišljanja, planiranja, programiranja i djelovanja sustavne kateheze svih životnih dobi u župnoj zajednici i o pastoralnoj skrbi. U tom je smislu župna zajednica pokretač kateheze i njezino

⁴ Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici (lipanj 1991.), u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 1998., 284.

⁵ KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (15.VIII. 1997.), Zagreb, 2000., br. 177 (dalje: ODK).

posebno mjesto (usp. CL 67.). Toga bi trebali biti svjesni svi vjernici, članovi župnih zajednica, a pogotovo roditelji koji se brinu o razvoju svoje djece u svim dimenzijama.

Župna kateheza kao oblik pastoralne skrbi o učenicima nižih razreda nužno će biti povezana »s njihovim prilikama i životnim uvjetima i djelo je najrazličitijih odgojnih djelatnika koji se međusobno nadopunjuju.«⁶ Djetinjstvo je razdoblje novih djetetovih socijalizacija. Nakon dječjeg vrtića dolazi škola, razne institucije koje nude izvanškolske aktivnosti i župna zajednica. Zato djetinjstvo treba shvatiti kao odlučujući trenutak za budućnost vjere.⁷

Djetinjstvo je biološka i antropološka temeljna konstanta koju prolazi svako dijete. Gledajući posljednja desetljeća, ta se životna faza duboko mijenja i ostavlja tragove na odnos prema vjeri i vjerskim sadržajima. Smanjio se broj djece, što nosi sa sobom posljedicu da se u obiteljima rijetko slave važni događaji u vjerskom životu učenika poput prve pričesti ili potvrde. Odgoj i obrazovanje liberalniji su i većina je roditelja premalo usmjerena prema tradicionalnim i s Crkvom povezanim vrijednostima ponašanja. Moderno je djetinjstvo obilježeno različitim medijima, pa se tako i religiozni sadržaji primaju putem medija (DVD, video, slikovnice, knjige). Načini provođenja u igri (sami, uz PlayStation, kompjutor), zakonitosti urbanizacije, situacije u obiteljima (radno vrijeme roditelja, rastave, zlostavljanja) utječu na tu vrlo važnu fazu čovjekova života.⁸

Upravo u toj fazi čovjekova života i odlučujućem trenutku za budućnost vjere župna zajednica može i mora dati svoj doprinos učeniku na putu njegova tjelesnog, emocionalnog, psihičkog i vjerskog sazrijevanja. Župna je zajednica pozvana pratiti čovjeka na putu razvoja u cjelovitu osobu koja će u danom trenutku vlastita života moći dati odgovor na pitanja: što znači biti vjernik kršćanin, što znači biti odgovoran za svoju župnu zajednicu i njezin rast.⁹ Odgovornost za župnu zajednicu i njezin rast uključuje i izgradnju župne zajednice. To nije samo stvar svećenika nego zadaća cjelokupnog Božjeg naroda u župnoj zajednici. Pastoral vodi vjernike upravo izgradnjom i razvijanjem zajedništva pomoću raznih oblika pastoralne skrbi unutar i izvan župne zajednice.¹⁰

⁶ ODK, br. 178.

⁷ Usp. Isto; Bernhard GROM, *Religionspsychologie*, München, 1992., 229-237.

⁸ Više o tome u: Anton A. BUCHER, *Religion in der Kindheit*, u: Gottfried BITTER – Rudolf ENGLERT – Gabriele MILLER – Karl Ernst NIPKOW (ur.), *Neues Handbuch religionspädagogischer Grundbegriffe*, München, 2002., 194-195.

⁹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb – Zadar, 2000., 125.

¹⁰ Usp. Veronika PRÜLLER-JAGENTEUFEL, Gemeinde/Koinonia, u: Maria Elisabeth AIGNER – Anna FINDL-LUDESCHER – Veronika PRÜLLER-JAGENTEUFEL (ur.), *Grundbegriffe der Pastoraltheologie*, München, 2005., 75-76.

Da bi se što bolje mogla organizirati i provoditi župna kateheza učenika nižih razreda, potrebno je dobro poznavati socijalnu i psihofizičku situaciju samih adresata. Dobrim poznavanjem spomenutog omogućuju se realne šanse da i pastoralna skrb na razini župne zajednice, upravo temeljem kateheze, bude uspješnija i kvalitetnija.

1.1. Učenici prvoga razreda

Polazak u školu novo je životno iskustvo djeteta i normalan dio njegova razvojnog puta.¹¹ »Početak školskoga razdoblja vrijeme je u kojem dijete doživljava i ostvaruje važne promjene u navikama, načinu i stilu svojega osobnoga i društvenoga života.«¹² Dijete ulazi u nov i objektivniji svijet stvarnosti, obveza i odnosa. Počinje graditi temeljne osjećaje pripadnosti, sigurnosti, povjerenja prema ljudima i Bogu, prema svijetu i životu općenito.¹³ Za učenika prvoga razreda to predstavlja najveći izazov u njegovu *društvenom* životu. »Od njega roditelji unaprijed očekuju da uspostavi 'zreo' odnos u tri za njega nepoznata smjera:

- prema učitelju/ici – nepoznatoj osobi,
- prema vršnjacima iz razreda – od kojih neke prvi put vidi,
- prema zahtjevima života i rada u grupi.«¹⁴

Odabirom katoličkoga vjeronauka u školi, učeniku prvoga razreda otvara se mogućnost pohađanja katehetske pouke u župnoj zajednici.¹⁵ Slično onome što roditelji očekuju od njega u školi, što se tiče uspostave socijalnih odnosa, očekuju i na katehetskim susretima u župnoj zajednici. Dakle, uspostavljaju se odnosi prema kateheti, prema vršnjacima u katehetskoj skupini (u seoskim ili

¹¹ Usp. Hans-Jürgen FRAAS, *Die Religiosität des Menschen. Religionspsychologie*, Göttingen, 1993., 201.

¹² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Zagreb, 2003., 56.

¹³ Usp. *Isto*.

¹⁴ Anamarija LOVRENTJEV, *Priprema, pozor, škola. Savjetnik i vodič za roditelje čija djeca polaze u školu*, Zagreb, 2005., 49.

¹⁵ Učenici bi mogli pohađati župnu katehezu i bez odabira vjeronauka u školi. No hrvatski biskupi u svojim porukama i smjernicama zahtijevaju da učenici koji misle primiti sakramente pohađaju oba oblika katehetske pouke: vjeronauk u školi i župnu katehezu. Ne odobravaju praksu da se u župnim zajednicama djeca i mladi pripremaju i pripuštaju na sakramente, a da istodobno nisu uključeni u vjeronauk u školi, jer se ta dva vida odgoja u vjeri nužno pretpostavljaju i nadopunjuju. Usp. Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici, 284; O vjeronauku u školi i župnoj katehezi. Poruka hrvatskih biskupa, u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, 158-159; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Zagreb, 2002., br. 25-29.

manjim prigradskim sredinama učenici se već poznaju iz škole, dok u gradskim ne mora biti slučaj, jer učenici katehetske skupine mogu dolaziti iz različitih osnovnih škola), te prema dinamici rada i sudjelovanja u samoj katehetskoj skupini. Katehete trebaju poznavati intelektualne sposobnosti, tjelesne karakteristike, motivacijske osobine, motoričke sposobnosti te emocionalne i socijalne osobine¹⁶ malih vjernika – učenika prvog razreda osnovne škole. Sve to ulazi u kvalitetno osmišljavanje programa katehetskih susreta i metodiku rada s adresatima ovoga godišta.

1.2. Učenici drugoga razreda

Učenici drugoga razreda osnovne škole *prebrodili* su ulazak u školski odgojno-obrazovni sustav. Stekli su posve novo iskustvo druženja, odgovornosti i zadaća, a što nisu mogli ili ne u tolikom opsegu stjecati u dječjem vrtiću. Razredno je zajedništvo dobro izgrađeno, pa je potrebno s ovim godištem poraditi na izgradnji zajedništva i u župnoj zajednici putem župne kateheze. Kako u školi i razrednom odjelu, tako i u župnoj zajednici i katehetskoj skupini »ipak se mora balansirati između identiteta i socijaliteta, tj. pronalaženja samoga sebe i odgovornosti za druge. Treba uvijek nanovo nastojati postići usklađenost osobne i društvene razine odnosa.«¹⁷ To je ujedno i analogno intenciji katehizacije uopće, koja paralelno želi ostvarivati dva primarna i temeljna navjestiteljsko-odgojna cilja. Prvi ide za tim da se u Crkvi promiče, odgaja i podupire prije svega osoba i osobna odgovornost svakog pojedinog čovjeka. Ne misli se na negativni individualizam već se ovdje misli na pozitivno usmjeren personalizam, koji je zagovarao i promicao papa Ivan Pavao II.¹⁸ Istodobno drugi cilj ide za tim da se u Crkvi podupire i promiče te odgaja za komunitarnost i društvenost. To ujedno znači da učenik postupno i spontano prepoznaje Crkvu, ovdje konkretnu župnu zajednicu, kao zajedništvo jednakih i ravnopravnih. Isto tako da se odgaja za osobu koja zna i hoće preuzeti zadaće i odgovornosti i na društvenoj razini.

Sve rečeno odnosi se u jednakoj mjeri i na učenike trećega i četvrtoga razreda, kao i na učenike viših razreda osnovne škole i dalje.

¹⁶ Usp. Anamarija LOVRENTJEV, *Priprema, pozor, škola. Savjetnik i vodič za roditelje čija djeca polaze u školu*, 11-17.

¹⁷ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 85.

¹⁸ Usp. *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II* (2. II. 1994.), Zagreb, 1994., br. 14; IVAN PAVAO II, *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. XI. 1981.), Zagreb, 1997., br. 11.

Učenici drugoga razreda znaju pisati i čitati (eventualno se mogu naći i otklanjati problemi vezani uz disgrafiju i disleksiju), dobro pamte, mogu naučiti i reproducirati čitave formule, što je dobro prilagoditi njihovim potrebama, interesima i konkretnom životu.¹⁹

1.3. Učenici trećega razreda – prvopričesnici

Obilježja ovoga godišta očituju se u znatnim promjenama u učenikovu tjelesnom, percepcijsko-fantazijskom, doživljajno-institucijskom, spoznajno-misaonom i djelatno-komunikacijskom razvoju. Učenike privlači društvo, odnosno skupina vršnjaka kojima se oduševljavaju. Važni su im rad, igra i drugi oblici života u skupini ili zajednici. Nestaje moralni egocentrizam. Javlja se sposobnost uspoređivanja vlastitog gledanja i gledanja drugih te razmjene vlastitog iskustva s iskustvima drugih.²⁰

Sadržaji katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi²¹ i župne kateheze²² za ovo godište usmjereni su prema slavlju sakramenta euharistije. Tijekom godine dana učenici trećega razreda-prvopričesnici, intenzivno se pripremaju za taj sakrament.²³ Problem koji dolazi do izražaja u ovom godištu jest kod mnogih učenika izraziti nedostatak kršćanskog iskustva u vlastitim obiteljima slavlja sakramenta euharistije, ali i življenog kršćanstva. Ovdje se može govoriti o svojevrsnom religiozno deficitarnom, pa možda čak i kršćanski hendikepiranom obiteljskom okruženju za prvopričesnika. Zato će se to iskustvo nastojati pružiti tijekom jednogodišnje priprave za sakrament euharistije unutar župne zajednice u katehetskim i drugim oblicima susreta prvopričesnika, roditelja, kumova i angažiranih vjernika laika.²⁴ Daljnjim katehetskim procesom učenici i njihovi roditelji permanentno ostaju u određenoj komunikaciji s Crkvom.

¹⁹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 85-86.

²⁰ Usp. Isto, 111.

²¹ Usp. Isto, 111-130; *Za stolom ljubavi i pomirenja. Vjeronaučni udžbenik za treći razred osnovne škole*, Zagreb, 2007.; *Za stolom ljubavi i pomirenja. Radna bilježnica iz vjeronauka za treći razred osnovne škole*, Zagreb, 2007.

²² Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, 69-76.

²³ Novi dokument Hrvatske biskupske konferencije *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici* donosi da prvopričesnička priprava traje barem dvije godine. Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, Zagreb, 2008., br. 116.

²⁴ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, 66-67.

1.4. Učenici četvrtog razreda

Učenici četvrtoga razreda trebali bi steći afektivnu zrelost i sigurnost, te realističniju sliku o sebi samima. Proširuju pozitivne odnose s drugima. Intelektualne su im sposobnosti sve bogatije. Još je uvijek karakteristično za ovu dob logičko-konkretno mišljenje, iako ima naznaka kritičkog razmišljanja, što se povezuje s bogatstvom iskustava i inteligencijom pojedinih učenika. Vole rad u skupinama i razne metode stvaralačkog izražavanja. Moralni je razvoj povezan s njihovim *moralnim realizmom*, tj. vrjednovanje i prosuđivanje moralnosti ljudskih čina prema njihovoj izvanjskoj sukladnosti sa zakonima moralnog ponašanja.

Učenici četvrtog razreda, koji navršavaju jedanaest godina, a pogotovo djevojčice, ulaze u prvu razvojnu fazu predadolescencije koju prate brojne tjelesne, intelektualne i afektivne promjene.²⁵

Sve to treba imati na umu prilikom programiranja katehetskih susreta u župnoj zajednici, ali i pružanju pastoralne skrbi, kako bi se spomenuta razvojna faza što kvalitetnije proživjela i u vjerničkom i u općeljudskom smislu.

2. Kateheza učenika nižih razreda u župnoj zajednici

Ulaskom u školski odgojno-obrazovni sustav, djeca odnosno učenici susreću se s novom socijalizacijom u svome životu, koja istodobno otvara putove prema mnogim drugim različitim socijalizacijama. Onim učenicima koji upišu katolički vjeronauk, pruža se mogućnost aktivnijeg sudjelovanja u životu župne zajednice pohađanjem katehetske pouke u katehetskim skupinama i sudjelovanjem na sv. misi, dakle iskustvo i praksu koju možda do ulaska u školu nisu stjecali. U svojim dokumentima i porukama hrvatski biskupi trajno ističu suodnos vjeronauka u školi i župne kateheze.²⁶ Biskupi opravdano smatraju da su škola i župna zajednica dvije međusobno nadopunjavajuće cjeline cjelovitoga sustavnog vjerskog odgoja i obrazovanja. Taj suodnos pozvani su svakodnevno promicati svećenici-voditelji župnih zajednica, vjeroučitelji u

²⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 131-132.

²⁶ Usp. Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici (lipanj 1991.), 284; O vjeronauku u školi i župnoj katehezi. Poruka hrvatskih biskupa, u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, 156-162; *Župna kateheza u službi župne zajednice. Poruka hrvatskih biskupa*, u: *Isto*, 164; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Zagreb, 2002., br. 25-29.

školama i župni katehete, kako bi i sami roditelji pravilno i potpuno shvatili mjesto i važnost župne kateheze u vjerskom rastu njihove djece.

Kateheza učenika nižih razreda, pa tako i pastoralna skrb o njima, u župnoj zajednici može se organizirati po razredima, za svaki razred posebno. Isto tako zbog malog broja djece, prvi i drugi razred mogu se spojiti i biti jedna katehetska skupina. Učenici trećeg razreda čine vlastitu katehetsku prvopričesničku skupinu jer su njihovi susreti obilježeni jednogodišnjom pripremom za primanje sakramenata pomirenja i euharistije. Smatramo razboritim da i učenici četvrtog razreda tvore samostalnu katehetsku skupinu jer se kao adresati-učenici nalaze u nezanemarivom vjersko-životno-župnom kontekstu: primili su sakramente pomirenja i euharistije, polako ulaze u fazu predadolescencije, a u školi još uvijek pohađaju razrednu nastavu. To ih razlikuje od prvopričesnika, ali i od učenika petoga razreda. Učenici četvrtog razreda mogli bi se već početi prema određenim sklonostima i interesima uključivati u pojedine vjerničke krugove kao što su ministrantska, liturgijska, karitativna, ekološka i molitvena zajednica.²⁷

Ovo su predstavljene mogućnosti *kako* okupljati učenike od prvoga do četvrtog razreda u dobne i interesne katehetske skupine unutar župnih zajednica. Sadržaj katehetskih pouka u katehetskim skupinama i način kako se treba taj sadržaj prenositi, te istodobno ostvarivati određena pastoralna skrb učenika nižih razreda, predložen je u okvirnom programu za sve katehetske skupine u župnoj zajednici.

U planu i programu župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* nalazi se okvirni program za sve katehetske skupine.²⁸ On se prilagođava potrebama i obilježjima pojedinih dobnih katehetskih skupina i interesnih skupina – živih vjerničkih krugova. Program je podijeljen u šest tematskih krugova s prijedlozima tema za obradu na katehetskim susretima tijekom jednog razdoblja.

Prvopričesnička katehetska skupina u planu i programu župne zajednice ima posebno razrađen program katehetskih susreta i sastoji se od šesnaest tematskih krugova s podtemama koje učenike pripremaju za slavlje i život sa sakramentima pomirenja i euharistije. Naglasak je stavljen i na pastoralni rad s roditeljima učenika tijekom godine pripreme za sakramente.²⁹ Tako se, uz katehetsku pouku i pastoralnu skrb prvopričesnika, vodi i pastoralna skrb o roditeljima prvopričesnika koji tijekom godine dana prolaze intenziv-

²⁷ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, 77.

²⁸ Usp. *Isto*, 60-62.

²⁹ Tematski krugovi i podteme mogu se naći u: *Isto*, 69-76.

niju pripremu za sakramente. To je prigoda i njima samima da preispitaju svoju praksu vjere i odnos prema sakramentu euharistije i svemu onome što proizlazi iz tog sakramenta. Jednako tako, i da reafirmiraju i svoju distanciranu ili utrnutu crkvenost.

Vrlo je važno u ostvarivanju katehetskih susreta u župnoj zajednici bilo kojih dobnih ili interesnih katehetskih skupina da ti susreti ne podsjećaju na nastavu vjeronauka u školi. Ti katehetski susreti u pravom smislu riječi trebaju biti opušteni, ali ciljano vođeni susreti. U tome pomaže model katehetskih susreta u župnoj zajednici *celebratio catechetica*, katehetsko slavlje. Model potiče da se vjera uči, slavi i živi.³⁰ U ovom promišljanju nećemo govoriti o programu župne kateheze i modelu za njezino odvijanje jer je to razrađeno u planu i programu župne kateheze *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*. Dakako, uz model kateheze nižih razreda, osobito skupine prvopričesnika koji je prikazan u dokumentu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*, postoje i drugi slični ili pak komplementarni modeli župne katehizacije učenika nižih razreda.³¹ Nastavak članka donosi nekoliko elemenata župne kateheze kao oblika pastoralne skrbi o učenicima nižih razreda u župnoj zajednici.

3. Nekoliko elemenata župne kateheze kao oblika pastoralne skrbi o učenicima nižih razreda u župnoj zajednici

Već je prije u članku bilo istaknuto kako djetinjstvo u čovjekovu osobnost utiskuje obilježja koja on nosi sa sobom tijekom cijeloga života. To je životno razdoblje odlučujuće i za budućnost vjere. Svojom župnom katehezom župna zajednica pokazuje i dokazuje koliko joj je stalo do svakog njezinog člana, počevši od najranijih godina života. Župna kateheza nije samo za neku određenu životnu dob nego za sve, jer je u svim životnim razdobljima potrebno vjeru jačati, hraniti i razvijati različitim sredstvima, između ostalog i kontinuiranom vjerskom poukom i praksom.

³⁰ Usp. *Isto*, 55-56.

³¹ Kako nema službenih planova i programa i priručnika za župnu katehezu učenika nižih razreda, mnogi katehete služe se raznom priručnom literaturom, katekizmima u izdanju Kršćanske sadašnjosti koji su se upotrebljavali za župnu katehezu prije ponovnog uvođenja vjeronauka u škole, te sami stvaraju materijale za pojedine katehetske skupine. U osmišljavanju župne kateheze za prvopričesnike pomažu razni prilozi mjesečnika *Maloga koncila*, te poticaji za katehezu ovih adresata koji su tijekom školske 2007./2008. godine izlazili u rubrici *Zajedno na prvu pričest*, a koje je osmislila s. Valerija Kovač. *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* također je povremeno objavljivao prijedloge za župnu katehezu prvopričesnika i liturgijska slavlja s njima.

U idućim točkama ističemo pojedine elemente župne kateheze koji mogu poslužiti kao pomoć učenicima nižih razreda u cjeloživotnom rastu u vjeri i aktivnijoj integraciji u život župne zajednice. Kako bi se sadržaji vjere učinili životnim, potrebno je u župnoj katehezi jačati i uključiti životnu i vjersku biografiju i tako cjelovito oblikovati katehetske procese. Zato je i kod župne kateheze važno iskustvo, i to ne samo kao metoda.³² Također, adresati župne kateheze, u našem slučaju učenici nižih razreda, nisu samo primatelji određenog vjerskog sadržaja nego i partneri u odvijanju župne kateheze.³³

3.1. *Župna kateheza omogućuje iskustvo vjere*

Obitelj je prvo povlašteno i prirodno mjesto u »kojem dijete u najvećoj mjeri stječe životno iskustvo«³⁴ pa tako i religiozno. No, stvarnost hrvatskih obitelji vrlo je šarolika i komplicirana, pa i ambivalentna.³⁵ Iako se, prema zadnjem popisu stanovništva u Republici Hrvatskoj, katolicima izjasnilo 87,83% stanovništva, učenici nižih razreda u svojim obiteljima imaju određeno religiozno ozračje, za koje je u većini slučajeva karakteristično nedostatno životno kršćansko iskustvo vjere. Učenici koji su upisali katolički vjeronauk u školi ne susreću se u svojim obiteljima sa životnim ostvarenjem življenja vjere i kršćanstva.³⁶ To, drugim riječima, znači da učenici rijetko u vlastitim roditeljima imaju istinske svjedoke vjere i kršćanstva; rijetko imaju autentične prenositelje kršćanskih vrijednota i rijetko imaju pravo kršćansko obiteljsko ozračje koje posreduje vjerničko iskustvo i pomaže rast u vjeri i u crkvenosti. Zato župna zajednica katehezom učenika nižih razreda želi učenicima omogućiti iskustvo življenoga kršćanstva i vjere pomoću odvijanja katehetskih susreta, svjedočanstvom vjerničkog života kateheta i osvjedočenih vjernika laika, kako bi sami učenici mogli povezati sadržaje vjerske pouke s konkretnim, vidljivim kršćanskim životom. Umjesto primarnih svjedoka i prenositelja vjere (roditelja) na scenu stupaju sekundarni svjedoci i prenositelji.

³² Usp. ODK, br. 152-153.

³³ Usp. Bernd LUTZ, *Katechese in der Gemeinde*, u: Gottfried BITTER – Rudolf ENGLERT – Gabriele MILLER – Karl Ernst NIPKOW (ur.), *Neues Handbuch religionspädagogischer Grundbegriffe*, 309.

³⁴ Alojzije HOBLAJ, *Teološko-katehetska ishodišta vjerskoga odgoja u ranom djetinjstvu*, Zagreb, 2006., 42.

³⁵ Usp. Josip BALOBAN, *Crkvenost i obitelj pred izazovima*, Zagreb, 2004., 145-208.

³⁶ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA – NACIONALNI KATEHETSKI URED, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, 66.

3.2. Župna kateheza budi osobnu vjeru

Povezano s poslanjem župne kateheze da omogućuje iskustvo vjere, župna kateheza učenika nižih razreda budi osobnu vjeru samih učenika. Vjerski odgoj i obrazovanje putem župne kateheze ne daje odgovore nego se temelji na buđenju i poticanju vjere.³⁷ Župna kateheza i župna sredina trajna su ozračja u kojima se prepoznaje, prihvaća i živi vjera i crkvenost. Ono što se nije došlo u odgoju i obrazovanju unutar obitelji, župna zajednica nastoji pružiti u katehezi. Danas kod mnogih roditelja vjerska dimenzija i crkvenost nije obećavajuća, pa kod takvih roditelja nema ni prave nakane odgoja djece u vjerskim pitanjima. Zato župna zajednica preko župne kateheze ima mogućnost kod učenika nadomjestiti vjerske manjkavosti, deficite nastale u obiteljima.³⁸ Cilj župne kateheze nije samo dodir s osobom Isusa Krista nego ulazak u zajedništvo, u bliskost s njime.³⁹ Religiozna je dimenzija sastavna dimenzija svakog čovjeka. Tako je dijete spontano otvoreno religioznosti i transcendentnome.⁴⁰ »Ta spontana otvorenost prožima sva područja djetetova života i očituje se u svim njegovim sposobnostima i aktivnostima.«⁴¹

3.3. Župna kateheza odgaja za zajedništvo

Kateheza djece bilo koje dobne katehetske skupine okuplja adresate u zajednicu i odgaja za zajedništvo. Učenici nižih razreda okupljeni u određenu katehetsku skupinu-zajednicu, stvaraju jedno određeno zajedništvo. To zajedništvo treba dobro funkcionirati da bi se postigao cilj katehetske skupine-zajednice. Vrlo važna osobina svih članova katehetske skupine, i voditelja i adresata, jest znati pravilno komunicirati. »Komunikacija ispunjava osnovnu ljudsku potrebu: potrebu da budemo u kontaktu s drugim ljudima.«⁴² Katehetska skupina

³⁷ Usp. Ana Gabrijele ŠABIĆ, Vjerski odgoj djece predškolske dobi u duhovno-kulturnom kontinuitetu s vjerskim odgojem djece mlađe školske dobi, u: Alojzije HOBLAJ – Milan ŠIMUNOVIĆ (ur.), *Pustite malene k meni*. Nacionalni skup o vjerskom odgoju djece predškolske dobi u izvanobiteljskim uvjetima. Zbornik radova, Zagreb, 1999., 20.

³⁸ Usp. Udo SCHMÄLZLE, Religiöse Erziehung in der Familie, u: Hans – Georg ZIEBERTZ – Werner SIMON, *Bilanz der Religionspädagogik*, Düsseldorf, 1995., 380.

³⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae*. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u naše vrijeme, Zagreb, 1994., br. 5.

⁴⁰ Usp. Sofia CAVALLETTI, *Das religiöse Potential des Kindes. Religiöse Erziehung im Rahmen der Montessori-Pädagogik*, Freiburg – Basel – Wien, 1994., 19.

⁴¹ Ana Gabrijele ŠABIĆ, Vjerski odgoj djece predškolske dobi u duhovno-kulturnom kontinuitetu s vjerskim odgojem djece mlađe školske dobi, 20.

⁴² Jelena BIČANIĆ, Unaprjeđivanje komunikacije – poticajno ozračje, u: Ljiljana KLINGER (ur.), *Vodič za roditelje. O Nastavnom planu i programu prema Hrvatskome nacionalnom obrazovnom standardu*, Zagreb, 2006., 18.

raznim oblicima i metodama rada u vjerskoj pouci kod učenika nižih razreda razvija pravilnu komunikaciju s drugima u skupini, razvija prihvaćanje drugoga i drukčijeg mišljenja te ispravljanje vlastitog nepravilnog ponašanja u odnosu prema drugima. Komunikacija s drugima otkriva ono što učenici nižih razreda ne bi možda sami otkrili, a to su osobine koje treba dalje razvijati i osobine koje treba popravljati. Važnost kulture međusobne komunikacije prepoznata je i u nastavi vjeronauka u školi, tako da je jedan od elemenata ocjenjivanja katoličkoga vjeronauka kao školskoga predmeta.⁴³

Za učenje i razvijanje dobre komunikacije unutar katehetske skupine važna je osoba voditelja same katehetske skupine. Voditelji katehetskih skupina uče članove kvalitetnoj međusobnoj komunikaciji, ali i sami sebe usavršavaju u njoj. Zato voditelji moraju posjedovati određene vještine kojima se grade kvalitetni odnosi u zajednici katehetske skupine, a to su: ljubav, slušanje, iskrenost, učenje, vođenje i postavljanje ograničenja. Poštovanje članova svojih katehetskih skupina voditelji ne grade na položaju nego na svojim odnosima prema članovima. Ti se odnosi temelje na ljubavi. Ljubav pokazuju kada slušaju druge i pritom ih ne prosuđuju. To je važno i za odnose među samim članovima katehetskih skupina. Velika je vještina i vrlina znati druge saslušati. Iskrenost voditelja znači razgovarati s učenicima tako da ih se privuče čuti i saslušati voditelje. Učenje u katehetskim skupinama dvosmjernan je odnos. Ne uče samo članovi od svojih voditelja nego i voditelji od svojih članova. Vještina vođenja vještina je kojom se stvara kvaliteta rada u katehetskim skupinama. Voditelji najbolje poučavaju osobnim primjerom, kada se ponašaju onako kako žele da se adresati katehetske pouke ponašaju prema njima, kada promatraju i uspostavljaju komunikaciju sa svima u skupini, kada su im svi članovi skupine jednako važni. Posljednja vještina koju bi trebali posjedovati voditelji katehetskih skupina jest postavljanje ograničenja. U svemu što se radi u katehetskoj skupini postoje pravila koja pridonose kvaliteti rada.⁴⁴

Pravilna komunikacija i zajedništvo koje učenici nauče u katehetskoj skupini treba razvijati tako da se pomoću njih gradi župno zajedništvo. To se ostvaruje sudjelovanjem učenika i nakon pohađanja određene katehetske skupine u životu župne zajednice, konkretnom i življenom crkvenošću. Dakle, kateheza učenika nižih razreda odgaja za zajedništvo u katehetskim skupina-

⁴³ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, 57.

⁴⁴ Kvalitete voditelja katehetskih skupina oblikovane su prema: Brad GREENE, *Nove paradigme za stvaranje kvalitetnih škola*, Zagreb, 1996., 72-74.

ma, sa svim oblicima međusobnih akcija i komunikacije članova, te za kasnije življeno župno zajedništvo.

3.4. *Župna kateheza potiče na angažiranost u župnoj zajednici*

Ova je kvaliteta župne kateheze povezana najviše s dijelom katehetskoga susreta u kojem dolazi do izražaja izvršenje katehetske zadaće.⁴⁵ Katehetske zadaće povezuju teoriju vjerske pouke i praksu vjerničkoga života: teoriju vjere i praksu vjere. Riječ je o svojevrsnom svjedočanstvu vjere unutar župne zajednice koje mogu dati učenici nižih razreda, predvođeni upravo starijim svjedocima vjere. To svjedočanstvo spomenutih adresata dolazi do izražaja na različite načine:

- sudjelovanjem u župnim akcijama karitativnog značaja: prikupljanjem hrane, odjeće, igračaka, starog papira i sl.,
- sudjelovanjem u pripremanju župnih događanja: različite priredbe i susreti,
- sudjelovanjem u molitvama na određene nakane, euharistiji i različitim pobožnostima u župnoj zajednici.

Davanjem vlastitog svjedočanstva vjere učenici nižih razreda djelatno su angažirani u životu i izgradnji župne zajednice. Poznati pastoralist Paul Michael Zulehner takvu izgradnju, u Bogu utemeljene, bratske, sestrinske i društvene župne zajednice naziva *oikodomè*.⁴⁶ Iz Božje blizine, koju učenici dožive preko katehetskih susreta, razvija se zajedništvo i uzajamno djelovanje, osjećaj vrijednosti samih adresata i altruizma koji ne treba uvijek biti plaćen. Tu se stvaraju prve navike za kasniji dragovoljni rad unutar i izvan dragovoljnih organizacija. Katehetski susreti razvijanjem i omogućivanjem raznih oblika angažiranosti uče članove katehetskih skupina osjećati s Crkvom⁴⁷ koje s tjelesnim i intelektualnim razvojem poprima oblike življenog kršćanstva u obitelji, župnoj zajednici i društvu.

⁴⁵ Model *celebratio catechetica*, prema kojem se odvijaju katehetski susreti u župnoj zajednici, sastoji se od pet faza: dodir sa sakralnim prostorom, molitveno-slavljenički aspekt, poučni dio, katehetske zadaće i završni dio.

⁴⁶ Usp. Paul Michael ZULEHNER, *Gemeindepastoral*, II, Düsseldorf, 31995., 142.

⁴⁷ Usp. Anton TAMARUT, *Sentire cum Ecclesia – osjećati s Crkvom*. Suvremeni naglasci, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 61-79.

3.5. Župna kateheza odgaja za euharistijsko slavlje

Drugi vatikanski koncil u Konstituciji o svetoj liturgiji *Sacrosanctum concilium* kaže da je bogoslužje Crkve »vrhunac kojemu teži djelovanje Crkve i ujedno je vrelo iz kojega struji sva njezina snaga«⁴⁸. U središtu života i djelovanja Kristove zajednice vjernika nalazi se baš euharistija, Kristova žrtva, koju je on ostavio tolikim naraštajima učenika činiti ju njemu na spomen. Ako djelovanje Crkve ima svoj vrhunac u liturgiji, a djelovanje Crkve jest i župna kateheza, onda i župna kateheza ima svoj vrhunac u liturgiji i njezinom središtu – euharistiji.

Da bi učenici nižih razreda, ali ne samo oni nego i svi vjernici, mogli aktivno sudjelovati u euharistijskom slavlju, te sukladno tome mogli donositi plodove u konkretnom životu, moraju razumjeti ono što se događa u činu euharistije. Govor o euharistiji i njezinu mjestu u životu vjernika donosi *Program* župne kateheze. Kateheza učenika nižih razreda na svojim katehetskim susretima u župnoj zajednici, direktno ili indirektno, na način primjeren dobi katehizanata, tumači euharistiju i sve ono što se u njoj događa: dijelove euharistije, molitve, geste, zazive i načine sudjelovanja vjernika. Katehetska pouka u župnoj zajednici odgaja učenike za euharistiju i potiče na aktivno sudjelovanje u njoj. Odgoju za euharistijsko slavlje doprinosi i suradnja kateheta i svećenika, a očituje se u zajedničkom osmišljavanju euharistijskog slavlja u kojem sudjeluju učenici: npr. odabir čitača i pjevača, odabir pjesama, priprema homilije – povezivanje gradiva katehetskih susreta s nedjeljnim čitanjima i evanđeljem i dr.

3.6. Župna kateheza – put do roditelja

Za veći i učinkovitiji rast Crkve u suvremenom hrvatskom društvu potrebno je da što više deklariranih katolika napusti površnu, tradicionalnu i formalističku religioznost i da zaživi na osobnom uvjerenju utemeljena religioznost. Tome može pomoći i kateheza učenika nižih razreda u župnoj zajednici. Obitelj je bitan čimbenik cjelokupnoga odgoja djece. Uključujući se u organizirane susrete unutar kateheze učenika nižih razreda, roditelji mogu popuniti svoje *praznine* u vjerskom znanju, probuditi svoju vjeru i prijeći iz tradicionalne vjere u angažiranu. Ova mogućnost odmah otvara put trajnom odgoju u vjeri, na što velik dio katolika u Republici Hrvatskoj još nije naučen. U najraširenijoj su kategoriji vjernika Crkve u Republici Hrvatskoj, onoj tradicionalnoj, većina vjernika oni »koji su u vrijeme komunizma bili uskraćeni u temeljitoj vjer-

⁴⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (4. XII. 1963.), br. 10, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1970.

skoj formaciji u mladenačkoj i odraslijoj dobi⁴⁹. Današnji su vjernici u velikoj mjeri religiozno neobrazovani,⁵⁰ a susreti roditelja unutar odvijanja kateheze učenika nižih razreda mogu biti put k religioznoj obrazovanosti i vjerničkom življenju u obitelji, župnoj zajednici i društvu. Ako se dođe do roditelja, do odraslih, onda će i kateheza učenika prva četiri razreda osnovne škole, ali i ostalih životnih dobi, imati podršku roditelja i neće više biti upitna potreba njezina pohađanja od strane učenika i roditelja.

Zaključne misli

Na kraju promišljanja o župnoj katehezi kao obliku pastoralne skrbi o učenicima nižih razreda u župnoj zajednici pozivamo se na Adolfa Exelera koji piše: »Kateheza se treba shvatiti kao oblik evangeliziranja kršćana, kao akcija crkvene zajednice, cjeloživotno vođenje i uvijek na konkretnu situaciju čovjeka orijentirajuće djelovanje Crkve, putem koje njezini članovi postaju sposobni Radosnu vijest razumjeti, slaviti i živjeti, aktivno realizirajući crkveno zajedništvo i širenje evanđelja. Ona se treba razumjeti kao put ispovijedanja vjere i vježbanje u nasljedovanju Isusa Krista. Treba razvijati kritičku svijest da kršćani budu sposobni djelovati u obnovi Crkve i mijenjanju društva u svjetlu evanđelja.«⁵¹ Polazeći od Exelerova teksta, možemo istaknuti nekoliko zaključnih misli koje ocrtavaju župnu katehezu učenika nižih razreda, što se može shvatiti kao početak sustavnog rasta u vjeri svakog vjernika i početak integracije u život župne zajednice. Sve to može pomoći boljem i kvalitetnijem katehetskom osmišljavanju, osobito na razini pružanja pastoralne skrbi spomenutim adresatima u župnoj zajednici:

1. Župna kateheza učenika nižih razreda dobar je početak u životu svakog vjernika da se katehetska pouka općenito ne shvati samo kao jedna etapa evangelizacije, nešto što obilježava određenu dob vjernika, nego da se shvati i prihvati kao potreba za sva životna razdoblja. Sustavni rast, odgoj i obrazovanje u vjeri potrebni su u cjelokupnom životu vjernika, jer svako razdoblje života nosi svoja obilježja u kojima vjera može pomoći životnu dob i krize proživjeti kvalitetno, općeljudski i vjernički.

⁴⁹ Pero ARACIĆ, Pastoralne vizije i pastoralna usmjerenja, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.) 3-4, 764.

⁵⁰ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve. Teološka promišljanja o župnoj zajednici*, Zagreb, 2006., 171.

⁵¹ Adolf EXELER, *Zur Freude des Glaubens hinführen*, Freiburg, 1980., 20 i 137.

2. Potrebna je što hitnija izrada programa za katehetske skupine učenika nižih razreda u župnoj katehezi na nacionalnoj i(li) nad/biskupijskim razinama koji se, primjerice, može sastaviti prema okvirnom programu župne kateheze koji je dan u planu i programu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice*.

3. Za što bolje ostvarivanje župne kateheze kao oblika pružanja pastoralne skrbi ovim adresatima unutar župne zajednice, nužno je prije početka nove pastoralne godine planirati i programirati katehetske susrete u katehetskim skupinama. Godišnji plan i program katehetskih susreta pomaže kvaliteti i ozbiljnosti, te ne daje mjesta improvizaciji i svaštarenju.

4. U ostvarenju župne kateheze učenika nižih razreda potrebni su župni katehete koji prenose učenicima vjerske sadržaje i pomažu im te sadržaje unijeti u vlastiti život. Osobnim svjedočanstvom vjere vode adresate na putu integracije u župnu zajednicu koja se doživljava i prihvaća kao ugodna obiteljska kuća.⁵²

5. Župna kateheza učenika nižih razreda ne dovodi adresate samo u dodir s osobom Isusa Krista nego u zajedništvo i bliskost s njime. Tako ona već sada može biti svojevrsna priprema da se nakon slavlja sakramenta potvrde ne dogodi napuštanje župne zajednice nego da se ostane u župnoj zajednici i njezinim raznovrsnim oblicima samoostvarenja.

6. Župna kateheza učenika nižih razreda trebala bi nastojati poticati učenike katehetskim susretima na aktivno uključivanje u život župne zajednice u svim njezinim dimenzijama.

7. Župna kateheza osnovnoškolskih i srednjoškolskih učenika odigrala je važnu ulogu u vjerskom odgoju i obrazovanju tolikih naraštaja vjernika prije dolaska demokracije u Republiku Hrvatsku. Ona je i u demokratskom hrvatskom društvu potrebna, te se ne smije zanemariti na račun vjeronauka u školi. Obnovu župne kateheze i njezino ponovno izrazitije aktiviranje u župnim zajednicama zahtijevaju prilike i promjene u Crkvi i društvu nakon nestanka višedesetljetne getoizacije Crkve.⁵³

8. Župna kateheza učenika nižih razreda jedan je od načina dolaska do roditelja, do odraslih u župnoj zajednici i jedan od oblika pastoralno-katehetskog rada s odraslima, gdje odrasli, konkretno roditelji, zajedno sa svojom djecom prolaze put buđenja i sazrijevanja u vjeri.

⁵² Usp. ODK, br. 257.

⁵³ Usp. Josip, BALOBAN, *Djelovanje Crkve u novim društvenim okolnostima*, Zagreb, 1995., 7.

Summary

PARISH CATECHESIS AS A FORM OF PASTORAL CARE OF STUDENTS IN LOWER GRADES IN PRIMARY SCHOOL IN THE PARISH COMMUNITY

The author in this article treats parish Catechesis as a form of pastoral care of students in lower grades of primary school that the parish community offers or should offer this category. Junior students in lower grades are faced with a phase in their lives that we refer to as childhood. Childhood imprints features in a man's personality that he will carry for the remainder of his life. Childhood is a period for the child to adjust to society. After kindergarten the child arrives at school and various institutions offering extra-curriculum activities and the parish community. Childhood should be comprehended as a decisive moment for their faith in the future. It is precisely at this decisive time that the parish community wishes to and can offer its contribution to students on the path of their bodily, emotional, psychological and religious maturity. The parish community's duty is to monitor the young person on the path to developing into a complete person. That person can offer the answer in certain life's moments: what it means to be a Christian believer; what it means to be responsible in your own parish community as it grows.

The first part of the article refers to junior students as the recipients of parish Catechesis and pastoral care in the parish community. In order to better organise and implement parish Catechesis for junior students, it is necessary to be familiar with the social and psycho-physical state of the students themselves. Being familiar with these aspects offers a real chance for parish pastoral care, based on Catechesis, to be successful and of a better quality.

The second part of the article tosses the possibility of parish Catechesis for junior students to be held in the parish community. When children enrol into the education system they are faced with a new period in their lives of adjusting to society and at the same time are open to various forms of socialising. Students who enrol in Religious Instructions are offered an opportunity for more active participation in the life of the parish community through their attendance to Catechesis classes and Catechist groups and their sheer participation at Holy Mass, therefore the experience and practise that they were perhaps not exposed to before entering school. In their documents and messages, Croatian Bishops are constantly emphasising the mutual relationship between Religious Instructions in school and parish Catechesis. Catechesis for junior students and parish pastoral care as such, can be organised in the parish community by grades, separately for each school grade. Because of the small number of children in first and second grade, these can be put together for Catechesis groups. Students in third grade would form a separate group in preparation of their First Communion and their Cat-

echesis is featured with a one-year programme in preparation for the sacrament of Reconciliation and the Eucharist. We consider it reasonable for students in fourth grade to form an independent Catechesis group because as students they are in a specific phase in the religious-life-parish context: they have received the sacraments of Reconciliation and the Eucharist and are entering a phase of pre-adolescence but are still in junior primary school. This differentiates them from children preparing for their First Communion, but also from students in senior primary school – grade 5.

The third part of the article presents some elements of realising parish Catechesis for junior students in the form of life-long learning and growing in faith in the sense of their active involvement in the life of the actual parish community. In order to make aspects of faith more liveable, it is necessary for parish Catechesis to be more prevalent in life and religious biography and as such form a complete Catechist process. That is why parish Catechesis is important for the experience not just the methodology. By the same token junior students and participants of parish Catechesis are not merely recipients of religious content but are partners in the development of parish Catechesis.

Key words: *parish community, junior primary school students, Catechesis of junior students, pastoral care.*